

Bilaga 1.4

Framgångsfaktorer för lokalt ANDT-förebyggande arbete

Organisation och struktur

Grunden i ett framgångsrikt lokalt arbete är politisk förankring, långsiktig finansiering, tydliga roller och en tydlig ansvarsfördelning mellan berörda aktörer. Ytterligare framgångsfaktorer som lyfts i nationell och regional vägledning till kommuner är att det finns en lokal samordnare för ANDT-frågorna med mandat, en lokal policy med uppföljningsrutiner och att arbetet utgår från en evidensbaserad praktik.¹

Preventionssamordningens betydelse

I det lokala förebyggande arbetet är samordning en nyckelfråga. ANDT-frågan spänner över många verksamhetsområden, vilket ställer stora krav på samordning av stadens insatser. Samverkan med andra huvudmän, myndigheter, organisationer och företag behöver också samordnas. I stadens drogförebyggande arbete är preventionssamordnarfunktionerna av central betydelse. Forskning visar att preventionssamordnaren ofta är en förutsättning för att få kraft och kontinuitet i det förebyggande arbetet.²

Samordnarfunktionen är strategisk och fungerar som en pådrivande funktion i förvaltningarna, med syftet att öka kvalitet och effektivitet i de förebyggande insatserna. Samordnaren bör däremot inte stå för genomförandet av enskilda förebyggande program eller insatser, utan snarare samordna olika verksamheter och funktioner i det förebyggande arbetet. I detta komplexa samordnaruppdrag är kompetensen av stor betydelse.

¹ Strategi och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholms län 2017–2020

² Folkhälsoinstitutet (2006), *Policy för prevention*

Viktiga steg i det lokala arbetet

Ett kvalitetssäkrat förebyggande arbete behöver byggas i flera viktiga faser. En analys av den lokala situationen är ett viktigt första steg. För att på ett effektivt och träffsäkert sätt kunna arbeta förebyggande, behöver insatserna anpassas till lokala förhållanden och nära de invånare som berörs. Stockholms stad är långt ifrån ett homogent område och ANDT-vanorna kan se olika ut i delar av staden. Varje stadsdelsförvaltning behöver därför kartlägga sin situation och sina invånares behov. Andra viktiga steg i det lokala arbetet är att bedöma resurser, välja relevanta insatser utifrån målgrupp och behov samt att följa upp genomförda insatser.

Modellen ”Viktiga steg i ett framgångsrikt lokalt ANDT-arbete”, framtagen av Länsstyrelsen i Stockholms län, illustrerar hur arbetet kan läggas upp. Snabbguide för drogförebyggande arbete³ är en kortversion av manualen European Drug Prevention Quality Standards (EDPQS), som har tagits fram utifrån ett behov av att systematisera och höja kvaliteten i det drogförebyggande arbetet i Europa. Guiden kan ge samordnare, projektledare och andra funktioner vägledning och praktiska råd i att bedriva ett drogförebyggande arbete på ett kvalitetssäkrat sätt.

Modellen ”Viktiga steg i ett framgångsrikt lokalt ANDT-arbete”, framtagen av Länsstyrelsen i Stockholms län, kan hjälpa verksamheter att styra det drogförebyggande arbetet.

Kunskapsstyrt arbete

Risk- och skyddsfaktorer

Avgörande för utformningen av förebyggande insatser är kunskapen om vilka de viktigaste risk- och skyddsfaktorerna för ANDT-relaterade problem är och hur dessa kan motverkas respektive främjas. Det är viktigt att arbeta både med prevention, dvs. att förebygga riskfaktorer, och med främjande insatser, dvs. att stärka skyddsfaktorer.⁴

Det går sällan går att identifiera endast en eller några enstaka orsaker till att drogrelaterade problem uppstår. Kunskapsläget är tydligt i att det är kombinationen av olika satsningar som leder till framgång. Genomgående återkommande viktiga faktorer vad gäller att förebygga ANDT, oavsett vilket preparat som avses, är tillgänglighet, normer och attityder.⁵

Samordnade åtgärder

Risk- och skyddsfaktorerna är ofta desamma för alkohol-, tobaks- och narkotikabruk, kriminalitet och våld, bristande skolanpassning samt psykisk ohälsa.⁶ Fler än hälften av de unga som behandlas för alkohol- eller narkotikaproblem har tidigare varit utsatta för någon form av våld i sin omgivning.⁷ Det finns även ett mycket starkt samband mellan våldsutövande och alkohol-, narkotika- och dopningskonsumtion.⁸ Genom att samordna stadens preventionsarbete i flera frågor, ökar möjligheten till måluppfyllelse.

Arbete på flera nivåer behövs

Preventionsforskning visar att ju fler risk- och skyddsfaktorer på individ-, grupp- och samhällsnivå som kan påverkas, desto större blir den förebyggande effekten.⁹

⁴ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/forebyggande-arbete/risk-och-skyddsfaktorer/>

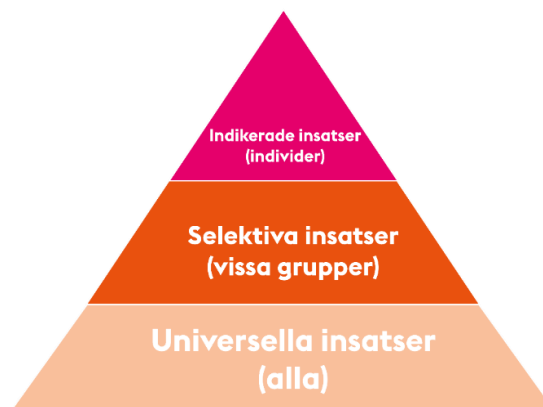
⁵ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/dopning/forebyggande-arbete/>

⁶ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/alkohol-narkotika-dopning-tobak-och-spel-andts/narkotika-och-halsofarliga-varor/forebyggande-arbete/risk-och-skyddsfaktorer/>

⁷ Anderberg, M., Dahlberg, M. (2016), *Experiences of victimization among adolescents with Substance Abuse Disorders in Sweden*.

⁸ Håkan Leifman, Mats Ramstedt & Irma Kilim (2017), *Konsumtion och skador av alkohol, narkotika, dopning och tobak i Stockholms stad*

⁹ Strategi och handlingsplan för ANDT-arbetet i Stockholm län 2017–2020

Figuren visar hur ANDT-insatserna behöver bedrivas på flera nivåer samtidigt.

Insatserna behöver ske på samtliga preventionsnivåer, som i figuren ovan, för att vara både etiska och effektiva. Utifrån den så kallade preventiva paradoxen, som beskriver att den bästa plattformen för ett socialt förebyggande arbete är generellt, universellt arbete, finns det goda skäl för att öka insatser som riktas till och omfattar alla stadens invånare. Då kommer fler individer i behov av stöd och hjälp att kunna hittas jämfört med om arbetet bara riktas till så kallade riskgrupper. Det finns även en viktig koppling mellan de olika nivåerna på så sätt att universellt förebyggande arbete kan synliggöra behov av selektivt eller indikerat förebyggande arbete.¹⁰

Vid universella insatser är det extra viktigt att försäkra sig om att de görs tillgängliga för och når även särskilt utsatta grupper. Ett effektivt förebyggande ANDT-arbete behöver därför beakta kön, ålder samt socioekonomiska och demografiska faktorer.